

педагогічний процес, на ефективність засвоєння змісту якого має безпосередній вплив ряд дидактичних умов, серед яких виділяється конструювання системи пізнавальних завдань.

Література

1. Варакута О.М. Пізнавальні завдання у формуванні природничих понять //Початкова школа. – 1999.- С.53-56.
2. Варакута О.М. Формування в учнів географічних понять// Географія та основи економіки в школі.- 2002.-№6.-с.28-31
3. Географія 5-11кл.: Програми для загальноосвітніх шкіл/ Л.Булава, Й.Гілецький, Т.Гільберг та ін.- К.:Шк.світ, 2001.-221с
4. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности.- М.: "Знание".- 1980.
5. Усова А.В. Формирование у школьников научных понятий в процессе обучения.- М.: Педагогика, 1986.- 176с.

*Ірина Попович
наук. керівник – доц. М.Р. Питуляк*

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНІ ТЕРИТОРІЇ БУЧАЦЬКОГО РАЙОНУ ЯК ОБ'ЄКТИ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ

Рекреація – відновлення, відтворення фізичних і духовних сил, витрачених людиною в процесі трудової, навчальної та побутової діяльності. Для здійснення рекреаційної діяльності необхідна наявність певного виду ресурсів, серед яких важливе значення посідають природні ресурси, зокрема природо-заповідні території.

Питання оцінювання рекреаційних комплексів і їх компонентів останні роки набуло певної актуальності. Йому присвячені наукові праці Н.С.Мироненка, І.Т.Твердохлебова, Л.І.Мухіної, М.С.Нудельмана, В.П.Чижової, В.С.Преображенського, Н.Ю.Недашківської, Л.П.Царика, Г.В.Чернюк та інші.

Природні рекреаційні ресурси є стратегічною категорією. Функціонування рекреаційної сфери в регіоні сприяє підвищенню рівня зайнятості населення, розвитку форми обслуговування, благоустрою побуту населення, вирівнюванню економічного розвитку регіону, раціональному використанню природних ресурсів і охорони довкілля. Попри велике позитивне значення рекреаційної сфери для розвитку суспільства вона може також мати негативний вплив на навколишнє середовище. Рекреанти можуть не тільки стати жертвами забруднення довкілля, але часто виступають як причина такого забруднення.

Актуальність даної роботи витікає з проблем використання природних рекреаційних ресурсів, зокрема природо-заповідних територій Бучацького району як об'єктів для відпочинку та туризму.

Історія охорони природи на Бучаччині розпочалася з давню і бере свій початок з екологічних народних традицій, повір'їв які збереглися в українського народу і передавалися з покоління в покоління. У 1876 році було створене Галецьке товариство охорони тварин. Його діяльність поширювалася і на територію Бучацького району. Природоохоронними діями у перші половині ХХ століття займались Польське природоохоронне товариство, Польське товариство краєзнавства, Польський туристичний клуб. Проблема створення заповідників піднімалась Польським товариством природи імені Коперника. За часів панування Польщі на території Бучаччини створено заповідник природи імені Коперника. За часів панування Польщі на території Бучаччини створено заповідник "Дністровська стінка" та урочище у Золотому Потоці. Значна кількість природоохоронних об'єктів створено у повоєнний період. На початку 70-х. років були прийняті ряд заходів щодо покращення заповідної справи. На землі природоохоронного, оздоровчого та історико культурного призначення припадає 10,5% земельного фонду Бучацького району. Цей показник вищий ніж в середньому по області (8,5%). Найвищий цей показник є у Миколаївській (90%), Космиринській (73,3%) Возилівській (73,3%), Скомороській (56,5%) сільських радах. Це пов'язано з фізико-географічними особливостями даних адміністративних одиниць. Всього в Бучацькому районі нараховується 33 пам'ятки природи, до яких належать рідкісні та унікальні об'єкти природи, невеликі за площею і навіть окремі природні утворення, що мають природно-історичну, природоохоронну, народногосподарську, наукову, естетичну чи іншу цінність. Найважливішим для туризму є район Придністров'я, де створено державний природний ландшафтний парк "Дністровський каньйон". Історія організації державного природного парку в межах Придністров'я починається з 1972 року, коли в місті Залішки відбулась перша міжобласна нарада з питання створення Дністровського державного парку в межах Івано-франківської, Тернопільської та Хмельницької областей. 14 листопада 1977 року було прийнято рішення про створення Дністровського державного природного парку і поліпшення туризму в районі. Парк проіснував до листопада 1984 року. Згідно з новою класифікацією парк був переведений в Придністровський державний заказник місцевого значення. З метою збереження та раціонального використання в рекреаційних цілях унікального ландшафту

Середнього Придністров'я, яке відзначається м'яким і теплим мікрокліматом, мальовничими неповторними куточками природи, багаточисельними заповідними об'єктами та пам'ятками історії і культури, створений в межах області державний природний ландшафтний парк "Дністровський каньйон", площею 42084га. 9 січня 1991 року облвиконком затвердив Положення про парк "Дністровський каньйон". Багата і щедра природа середнього Подністров'я. Різноманітність екологічних умов – рельєф, ґрунтово-гідрологічні, морфологічні та мікрокліматичні умови – сприяли формуванню в межах каньйону багатой наскельно-степової і лісової флори та фауни, серед яких є чимало реліктових та ендемічних видів. Крім цього у долині Дністра та його притоках відслонюється потужний комплекс осадових товщ, від наймолодших – четвертинних і до найдавніших – силурійських відкладів палеозойської ери, вік яких понад 400 млн. років. Ряд відслонень силурійських і девонських відкладів мають світове значення. Це дійсно гігантський музей під відкритим небом, де можна познайомитись з унікальними геологічними, ботанічними, гідрологічними та іншими пам'ятками природи.

М. П. Чайківський на території парку виділяє п'ять зон:

- перша зона для масового відпочинку населення – це в зоні Дністра між селами Губин – Берем'яни і в долині річки Стрипи в районі турбази "Лісова".
- друга зона – для лижного відпочинку, в якому входить ділянка в межах району Набережне і околиці села Сокилець над Стрипою.
- третя зона непорушеного природою ландшафту включає прибережну смугу Дністра між селами Стінки – Губин Бучацького району.
- четверта зона заповідних об'єктів, які відвідуються туристами з погодженням з природоохоронними органами і землекористувачами.
- п'ята – експлуатаційна зона, в яку входить решта території – сільськогосподарські, лісові та інші угіддя з підвищеним рівнем культури ведення господарства.

Територія природного парку, як правило не вилучається з господарського користування, за винятками окремих ділянок в зонах масового і обмеженого відпочинку, де відведення земель в постійне користування під різного роду будівництва для рекреаційних цілей за згодою землекористувачів у встановленому порядку. Землекористувачі в межах парку забезпечують високу культуру ведення господарства і естетичне оформлення його природоохоронною наочністю.

Ще в Бучацькому районі виділяють 4 загально державних заказники – це "Межиліски", "Пулікове", "Савинське", "Чемерове".

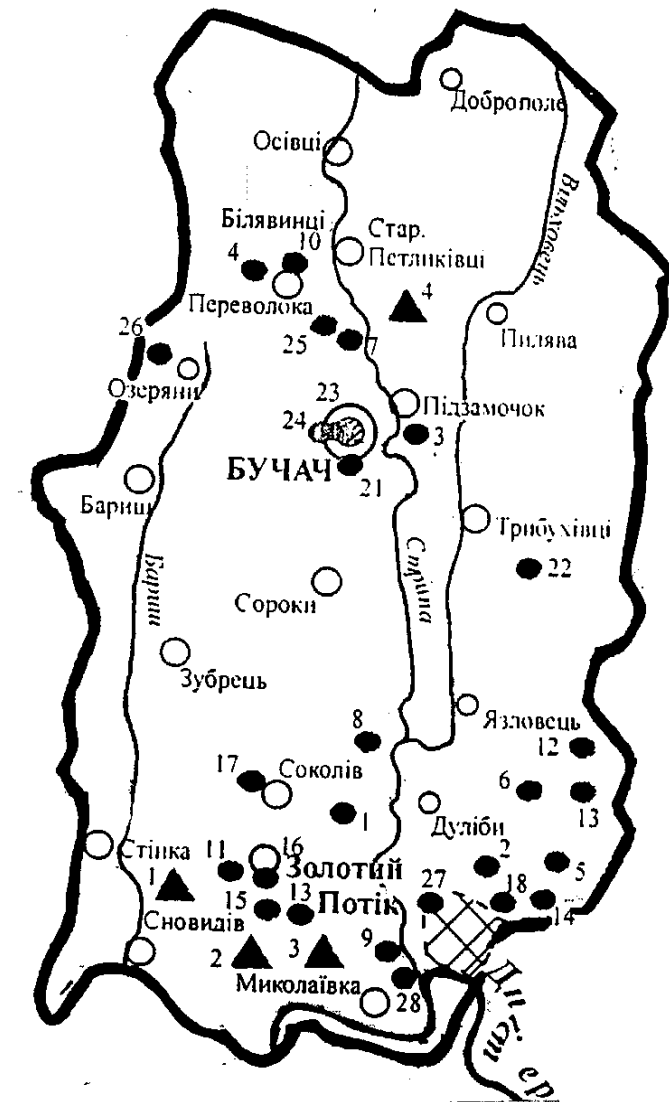
Заказник "Межиліски" знаходиться в Бучацькому районі біля села Зубрець, у лісовому урочищі "Межиліски" в Золотопільському лісництві. Загальна площа 48га. Землі заказника представлені лісами (45,2га), не лісові землі – 2,8га. (серед лісових земель – вкриті лісовою рослинністю 39,8га, в тому числі і лісові культури – 39,8га. серед не лісових земель: рілля – 2,4га., пасовища – 0,5га.). Метою створення загальнозоологічного заказника є охорона, збереження, відтворення та відновлення чисельності мисливських видів тварин: козулі звичайної, зайця сірого, білки звичайної, свині дикої, бурсука лісового занесено до червоної книги України.

Урочище "Пулікове" є загальнозоологічним заказником, загальною площею 592га., розміщене в 55-56 кварталі Бучацького лісгоспу. "Савинський" заказник знаходиться у 10-16 кварталі Золотопільського лісництва (7-9,85 квартали). Його площа 353га. на території Золотопільського лісництва розміщене урочище "Чемераве" на площі 159га.

В Бучацькому районі на правому березі Стрипи в межах околиць села Рукомиш, поряд з геологічною пам'яткою природи місцевого значення "Рукомишськими скелями", взято під охорону ботанічну пам'ятку природи місцевого значення "Рукомишський явір". Його площа становить 0,30га. Він створений з метою охорони та збереження клена-явора віком 305 років, що має велику освітньо-виховну та естетичну цінність. Клен-явір, діаметром біля 180см., розташований біля церкви. Цей об'єкт включено в туристичний маршрут по с. Рукомиш.

Гідрологічна пам'ятка природи знаходиться в селі Переволока – "Пареволотські джерела", площею 1,0га. Він створений з метою збереження у природному стані цілинного природного комплексу – 17 джерел, що живлять річку Стрипу, підтримання загального екологічного балансу в регіоні. Перевоцька сільська Рада бере під охорону ці названі заповідні об'єкти і зобов'язується зберігати їх та дотримуватися екологічних вимог при використанні природних ресурсів згідно зі статтею 40 Закону України "Про охорону навколишнього середовища".

ПРИРОДНІ ЗАПОВІДНІ ТЕРИТОРІЇ БУЧАЦЬКОГО РАЙОНУ



УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

регіональний ландшафтний парк "Дністровський каньйон"

▲ ЗАКАЗНИКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

- 1 – лісове урочище "Чемерове"
- 2 – лісове урочище "Савинське"
- 3 – лісове урочище "Межеліски"
- 4 – лісове урочище "Пулікове"

● ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

- 1 – печера "Жолоби"
- 2 – скелі "Семи джерел"
- 3 – відслонення міоценових відкладів у Бучачі
- 4 – Переволоцькі травертинові скелі
- 5 – Рівна скеля
- 6 – Монастирська скеля
- 7 – Рукомишська скелі
- 8 – Каскад русилівських водоспадів
- 9 – Сокилецькі водоспади
- 10 – Переволоцькі джерела
- 11 – Золотопотіцька дубина

- 12 – Язловецька діброва
- 13 – Язловецька діброва
- 14 – Вадівська бучина
- 15 – Золотопотіцька березина
- 16 – Дуб "Золотопотіцький"
- 17 – Дуб "Соколівський"
- 18 – Дуб "Вадівський"
- 19 – Дуб 5-ти стовбурний
- 20 – Дуб "Золотопотіцький"
- 23 – Гніздо лип
- 24 – Гніздо лип II
- 25 – Рукомишський явір
- 26 – Монастирська ділянка
- 21 – Золота Липа 27 – Берем'янська наскельно-стєпова
- 21 – Золота Липа ділянка
- 22 – Цвітівська липа 28 – Сокилецька колонія чапель

У селі Цвітова Бучацького району, біля церкви знаходиться ботанічна пам'ятка природи місцевого значення "Цвітівська липа" площею 0,02га. Ця пам'ятка природи створена з метою охорони і збереження липи дрібно листової, віком понад 310 років і діаметром 1,5м., що має велику освітньо-виховну та естетичну цінність.

Ботанічна пам'ятка місцевого значення "Золота липа", площею 0,02га., знаходиться в місті Бучачі на вулиці Чапаєва 15. пам'яткою природи липа стала від 17 листопада 1969 року і передана під охоронне зобов'язання Бучацького лісгоспу. Могуче дерево липи дрібнолистої з шириною крони 166м. розташована на обочині дороги, що веде з міста Бучач смт Золотий потік на південному масиві Бучача. Вік дерева понад 400 років, висота 17м. Згідно даних, тут в 1672 році був підписаний Бучацький мир між Туреччиною і Польщею. Ця ботанічна пам'ятка природи приваблює туристів та гостей міста.

У селі Берем'яни в межах схилу південно-східної експозиції Червоної гори знаходиться заповідний об'єкт – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення "Берем'янська ділянка степу" площею 5,0га. Заповідний об'єкт створений з метою збереження у природному стані ділянки схилу південно-східної експозиції гори Червоної як місця зростання наскельно-степової рослинності Придністров'я.

Державне управління екології та природних ресурсів в Тернопільській області передає під охорону Бучацькому держлісгоспу заповідний об'єкт – зоологічну пам'ятку природи місцевого значення "Сокілецьку колонію чапель" площею 7,0га. Ця колонія чапель, яка нараховує 52 гнізда, оголошена зоологічною пам'яткою природи 14 березня 1977 року і створена з метою охорони та збереження у природному стані місце проживання і відтворення чапель сірих. Заповідний об'єкт розташований у кварталі 71, 20 – 24 Язловського лісництва Бучацького держлісгоспу в межах лісового урочища "Язловець", поблизу села Сокілець, входить до складу природно-заповідного фонду України, який охороняється як національне надбання і є складовою частиною світової системи природних територій та об'єктів що перебувають під особливою охороною. даний об'єкт відвідують туристи під час подорожі по Дністру.

Державне управління екології та природних ресурсів у Тернопільській області передає під охорону Бучацькому держлісгоспу заповідний об'єкт – ботанічну пам'ятку природи місцевого значення – дуб "Золотопотіцький №1" площею 0,02га. Він створений з метою охорони та збереження у природному стані дуба, віком понад 400 років, діаметром 180см. і висотою понад 30м., цінного в науково-пізнавальному та естетичному відношеннях.

По дорозі в село Берем'яни на пагорбі знаходиться напіврозсунута так звана "Попова могила", здавна заросла травою і бур'янами. Назва пам'ятки походить від священика, який в період нашествия татаро-монгольської навали був там убитий.

Вищеназвані пам'ятки природи використовуються активно як об'єкти туризму, особливо пішохідного. Вони мають велике пізнавальне значення.

Об'єктами короткотривалої рекреації можуть бути не тільки природні об'єкти, а й рекультивовані кар'єри, в яких зберігається специфічна рослинність, а в найглибшій частині з рекультивованою територією утворюються водойми. Такі об'єкти пізнавального туризму доцільно створювати у відпрацьованих кар'єрах, торфовищах.

Загалом у Бучацькому районі торфовища займають площу 89,1га (0,1% площі району). Утворилися вони на найбільш понижених ділянках заплави за участю трав'янистих і чагарникових угруповань в умовах постійного перезволоження. Тут виділяються торфовища середньоглибокі, не глибокі і глибокі. Зосередженні вони у центральній частині району в заплаві річки Барши. Використовуються вони відповідно як пасовища, під ріллю та сінокоси.

Пам'ятки природи, заповідні урочища виступають об'єктами пізнавальної рекреації. В районі цих природних об'єктів, в яких проводять туристично-екскурсійні заходи, тому тут необхідно створити впорядковані стоянки для автотранспорту, площадки для відпочинку рекреантів. У межах природних заповідних об'єктів прокласти природно-пізнавальні стежки з регулюванням навантаження рекреантів і туристів адміністрацією цих об'єктів.

Література

1. Заповідне Поділля: краєзнавчі нариси./ за ред.: Денисенка ГЛ., Любченка В.Є.: "Видавництво "Тезис" 2000. – 104 с.
2. Питуляк М.Р. Природні рекреаційні ресурси Тернопільщини, проблеми їх раціонального використання та охорони (навчальний посібник). — Тернопіль . — 60 с.
3. Проблеми екології рідного краю (навчальні матеріали)/ Наук. ред. Царик Л.П. – Тернопіль: Б. в., 1993. – 155 с.
4. Савчин Л. Еколого-економічне обґрунтування рекреації на основі національних та регіональних ландшафтних парків./ Наукові записки. Серія: географія. — Тернопіль: ТДПУ, 2004. -№2-С. 184-189.

5. Царик Л.П. Природні заповідні території. – Тернопіль, 1998. -60с.
6. Царик Л.П., Чернюк Г.В. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінку та аналізу (на прикладі Тернопільської області). -Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 188 с.
7. Чайковський М.П. Пам'ятки природи Тернопільщини. – Львів: Каменяр, 1977. – 78 с.

Інна Прохира
наук. керівник – доц. Л.М. Литвин

ЗАЙНЯТИСТЬ НАСЕЛЕННЯ І БЕЗРОБІТТЯ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Зайнятість і безробіття – це дві важливі взаємопов'язані ланки економічної теорії, які визначають добробут населення і економічний розвиток країни. Скорочення зайнятості і зростання рівня безробіття, починається з середини 90-х років. Основною причиною звільнення працівників є розпочата структурна перебудова економіки: припинення діяльності підприємств продукція яких не знаходить збуту або виявляється не конкурентноздатною, перехід до інших форм власності. Такі процеси переживали всі країни перехідної економіки і скрізь, де вони розпочинались, зростала кількість безробітних, але в умовах, коли перехід до ринку відбувається послідовно, працездатні, звільнені з державних установ та підприємств знаходять роботу на нових підприємствах недержавних форм власності, розпочинають власну справу тощо.

Зайнятість населення – це діяльність, пов'язана з задоволенням особистих і суспільних потреб.

До зайнятого населення сучасне законодавство відносить громадян України, які проживають на території України на законних підставах:

- працюючих за наймом на умовах повного або неповного робочого дня(тижня) на підприємствах, в установах і організаціях не залежно від форми власності, в міжнародних та іноземних організаціях в Україні та за кордоном.

- Громадяни, які самостійно забезпечують себе роботою, включаючи підприємців, осіб зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю, членів кооперативів, фермерів і членів їхніх сімей, які беруть участь у виробництві.

- Вибраних, призначених або затверджених на оплачуваних посадах в органах державної влади, управління або в громадських організаціях.

- Громадяни, які проходять службу у військових силах, прикордонних, внутрішніх військах, органах національної безпеки і внутрішніх справах.

- Особи, які проходять професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації з відривом від виробництва; які навчаються в денних загальноосвітніх школах і вищих учбових закладах.

- Зайнятих вихованням дітей, доглядом за хворими, інвалідами та особами похилого віку.

- Працюючих громадян інших держав, які тимчасово знаходяться в Україні і виконують функції, не пов'язані з забезпеченням діяльності посольств і місій [1:66].

Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина працездатного населення не може знайти роботу, стає відносно надлишковою, поповнюючи резервну армію праці.

Слід зауважити, що зусилля багатьох держав, у тому числі і нашої, довгий час були направлені на ліквідацію безробіття, на те, щоб всі працездатні були зайняті у суспільному виробництві. Проте час показав, що таку повну зайнятість забезпечити неможливо, тому що існує фрикційне і структурне безробіття, яке є невідворотне [1:93].

За даними Тернопільського обласного центру зайнятості: рівень безробіття, як зареєстрованого, так і не зареєстрованого в службі зайнятості, зменшився із 13,0% за 9 місяців 2003 року до 11,8% за відповідний період 2004 року, але залишається більшим, ніж в середньому по Україні – 7,8%. В той же час рівень зайнятості населення в області збільшився і становить 48%.

Все ще залишається актуальним питанням "тінізації" економіки області та нелегальної трудової міграції населення за кордон. За деякими підрахунками "тіньова зайнятість" в Тернопільській області перевищує 100 тис. чол. Основними засадами детінізації зайнятості є активізація перевірок підприємств відповідними контролюючими органами. За даними обстеження, проведеного обласним центром зайнятості, сумарні обсяги закордонної трудової міграції складають понад 50 тис. чол. До цього спонукає складний матеріальний стан родин, нерегулярність виплати заробітної плати, її низький рівень, особливо у сільському господарстві. Для прикладу, середньомісячна заробітна плата працівників, зайнятих у галузях економіки в області за грудень 2004 року склала 473,66 грн., тоді, як в середньому по Україні – 703,77 грн. (тобто у 1,5 рази більше) [4:7].

Складною є ситуація і в сільському господарстві. На фоні певної стабілізації безробіття все